

משמועות מרן הגאון רבי דוב לנדו שליט"א ממרן בעל החזון איש זללה"ה

שמע דבר

ביו"ט, הרי כתב הרמב"ן במלחמות פסחים פרק שלישי דמאן דאית ליה שתי קדושות סבר אין צרכי שבת נעשים ביו"ט וע"כ בעינן להיתרא דהואיל. ושמעינן מינה דאף איסור מלאכה דידיה אינו מה"ת אלא מחמת המוקצה. ואמנם הסברא היתה נותנת לאסור כדברי רע"א.

ושאלתי את החזו"א מהגמ' ביצה דף ד' (אחר כך ראה ששואלים זאת אחרים), והחזו"א ענה שאין שייכות בין דין צרכי שבת נעשין ביו"ט לדין שני קדושות. ואף שברש"י ותוס' פסחים דף מ"ו ב' ביארו דין צרכי שבת נעשין ביו"ט בכך שהיא קדושה אחת אי"ז שייך לנדון דריש ביצה שגבי נולד ודין הכנה וכו'. ובאמת מסברא נקל לחלק ביניהם. אבל אחר כך ראה שהרמב"ן פסחים תלה את הסוגיות זה בזה והדרא קושיא.

קרבן שיש בו כזית בשר חולין פסול

שאלתי את החזון איש במי שמכר כזית בשר מבהמתו ממוקם שאינו עושה אותה טריפה. ואחר כך הקדיש אותה לקרבן. אם הקרבן כשר, שהרי אם יחתכו את חתיכת בשר החולין לא יפסל הקרבן בכך, שאין חרוץ אלא בעצם ולא בבשר כמבואר בכורות דף מ"א א'. והחזון איש אמר שהוא קרבן פסול, שקרבן צריך להיות כולו לגבוה. ואף שאם יחתכהו ייעשה כשר (אם אין בזה משום הקריבהו נא לפחתך) מ"מ כעת הוא פסול (אחר כך שמע שיש בזה מהגר"י"ז).

סיפר שהוסיף להציע לחזו"א שיש בזה נ"מ לנדון אחר, במה שנחלקו תנאים באיסור קרבנות ביו"ט. שלכאוי יש אופן שמותר להקריב בו אפילו עולות אם יעשה כנ"ל שישיר בשר חולין ונמצא שהוא שוחט לאכילה שאינה משולחן גבוה. והחזו"א לא ענה ע"ז.

וביאר שעיקר הדבר להתיר שחיטה בבהמה כזו אף שעיקרה הקדש ומוטל לשוחטה מחמת ההקדש. מבואר ממה שרצו בגמ' ביצה כ להתיר שחיטה בקדשים קלים כיון שיש בהם בשר לאכילה. והאיסור הוא מפני שמשולחן גבוה קזכו ובנד"ד לכאוי אין סיבה לאסור. והוסיף לפלפל בזה שיש לומר לפשטות הסוגיות שצריך סכין כלי שרת ע"י תוס' ריש איזהו מקומן. שאסור לשחוט את החולין בסכין של הקדש (עכ"פ ביו"ט שעל כרחו עיקר שחיטתו לשם החולין) ויש לדון בזה משום גידולי הקדש (שרגלה אסורה באכילה מפני שהיא יונקת מכלל הבהמה).

בורא פרי האדמה על גידולי עציץ שאינו נקוב

בבית הורי רצו לזרוע חסה למרור, ובאתי לשאול את החזו"א לפי דברי החיי אדם (כלל נ"א סעיף י"ז) דירק הגדל בעציץ שאינו נקוב ברכתו שהכל, שוב לא תועיל לו ברכת הכרפס, או שמא אף שאין ברכתו לכתחילה האדמה נפטר הוא בברכה זו. והחזו"א אמר מיד ברכתו האדמה¹, דלא קיי"ל כהחיי אדם בזה, ואמר לי טעם הדבר ולא מוחלט לי אם אמר כן מפני שנתקנה הברכה על המין ואי"צ לקיים מטבע הברכה בפרטות². או שנכון לומר פרי האדמה גם בעציץ כיון דסו"ס גדל באדמה. ונ"מ לגידולי מים. וכמדומה לי נכון האופן הראשון.

ולא שאלתי אותו אם הגדל בעציץ נקוב כשר למרור (ולמצה), לא היה לי ספק בכך (וכנראה גם אצלו).

בחור ישיבה אם נחשב סמוך על שולחן אביו

שאלתי את החזו"א אם בחור השוהה בישיבה נחשב סמוך על שולחן אביו לעניני ממון. והחזו"א חילק בין ימי היותו בישיבה לימי היותו בבית. באחד אמר ודאי ובאחד ספק ואיני זוכר אם בישיבה ודאי אינו סמוך ובבית ספק או בישיבה ספק ובבית ודאי סמוך.

ויתכן שבמציאות של היום ודאי בחור נחשב סמוך על שולחן אביו. פעם בחור היה נוסע לישיבה וכמעט לא חזר חוץ מלחגים. לא היתה תקשורת והבחור היה מנותק מהבית. היום בחור נוסע כל פרק ופרק ויש אופנים שונים לקשר כך שהבחור נשאר בבית כל הזמן.

צרכי שבת נעשין ביו"ט

בגמ' ביצה דף ד' אמרו אושפיזכניה דרב אדא הוו ליה הנך ביצים מיום טוב לשבת, א"ל מאי לאטווינהו האידנא וניכלינהו למחר א"ל אפילו רבי יוחנן לא שרי אלא למחר אבל ביומיה לא. והתניא אחת ביצה שנולדה בשבת ואחת ביצה שנולדה ביום טוב אין מטלטלין אותה כו'. השאלה היתה אם מותר לו לצלותם ביו"ט לצורך שבת, ואמר לו שאסור לטלטלם. ויש להקשות מכאן על דברי רע"א (קמא ח') שבדבר האסור מדרבנן יש איסור מלאכה ביו"ט מן התורה כיון שאינו ראוי. שהנה יש כאן איסור מלאכה מה"ת שהרי אסור לאוכלם היום ולא שייך הואיל. ולמה אמר רק שאסור לטלטל (ודוחק לומר שהורה לו שאפילו לטלטל אסור וכ"ש מלאכה). וא"ת אתיא כמאן דאמר צרכי שבת נעשים

¹ וכ"כ הקרן אורה מנחות ע' א' דיכול לברך בורא פרי האדמה על הגדל בעציץ שאינו נקוב דמ"מ הוא בכלל גידולו מן הארץ.

² כתב החזו"א במכתב וז"ל, אני אומר שמושג "פרי" מצד השפה והלשון אין לו שום הגדרה לענין ברכה, שאינו מודה לה' על החתיכה שהוא אוכל אלא על המין שברא בעולמו, וכל שמה שהוא אוכל הוא תולדת המין שפיר מברך. (מכתב החזו"א נדפס בספר אבן ציון).

הגליון נערך מכתבי תלמידים ע"פ הבנתם ולא הוגה כפי הראוי

לקבלת הגליון במייל ולמשלוח הערות kugel6611517@gmail.com

אית ליה בכתובות דף ל"ד ב' דאמרי קס ליי בדרכה מיניי בחייבי מלקות שוגגין. החזו"א ענה לי ארבעה אופנים בזה אחר זה, והראשון היה שההקדמה אינה נכונה, אין לא תעשון דרך שחיטה כמבואר בגמ' ע"ז הנ"ל. ואת שאר התירושים איני זוכר.

סילוק בזיכין אינו עבודת פנים

במנחות דף י"ג ב' שנינו אומר היה רבי יוסי כו' וכן אתה אומר בשני בזיכי לבונה ובשי"מ פירש הר"ש משאנך שפיגל בסילוק בזיכין. וקשה הרי דעת רבי יוסי להלן שם שאין מפגלין בדבר הנעשה בפנים, ואיך יפגל בסילוק בזיכין שבהיכל. ונתקשיתי בקושי זו בבחורותי כלשמדתי בירושלים ושלחתי השאלה לב"ב לחזו"א ע"י שליח, החזו"א השיב שסילוק בזיכין אינה עבודת פנים. אלא שהשולחן הוא בפנים וממילא מוכרחים לעשות את סילוק הבזיכין בפנים. וכה"ג שפיר מפגלין בה. ויש להקשות על דבריו מהגמ' בזבחים דף יד. גבי הולכת הבזיכין שאפילו אם תוך הפתח כלפנים ואפשר להעמיד את השולחן בחלל הפתח מ"מ אי אפשר לבטל הולכת הבזיכין בהושטת יד. והנה יכול לסלק הבזיכין כלפי חוץ והוא נמצא כבר במקום הראוי להקטרה וכיון שעבודת הולכה שייכא רק אחר קמיצה בטלה לה הולכה. ולכאוי מוכח שעבודת הסילוק צריכה להיות בפנים ואינו רשאי לסלקן כלפי חוץ.

ואמנם נסתפקתי אם הולכה מלמעלה למטה קרויה הולכה. וכגון כהן שעמד על המזבח וקמץ והורידה על המזבח להקטירה, או עמד ע"ג רצפה לרבי יהודה והוריד כנגדו לארץ. אם יש לזה תורת הולכה כיון שלא שינה מקומו אלא קירבו לקרקע כנגד אותו מקום. ואם נאמר שהולכה בהורדת ידו כנגדה לארץ חשיבא הולכה תתישב הקושי על דברי החזו"א.

נחלק על המעשה רב

בכמה מקומות שנחלק החזו"א על האמור במעשה רב, אחד מהם על המצוה לאכול מצה כל ימי פסח. ועל שיעור רביעית למים אחרונים, החזו"א אמר על כך: א'פרישענטילה. (ושמותר לעטוף המזוזה). - החזו"א לא נחלק על הגר"א אלא על כותב המעשה רב (שאמנם היה מופלג מאוד).

ונראה לפרש מחלוקתו על 'מצות מצה', שמבואר בכמה מקומות שהחזו"א איש סבר שאין ללמוד דין ממשוטו של מקרא אם אינו מוזכר בתורה שבעל פה בתלמודים ועכ"פ בספרי וכו'. ואף שדבר שמפורש בתורה כגון לא תיקום בני עמך רשאים אנו לנהוג כגון שמותר לנקום בנכרי הגם שאין כתוב מזה בתלמוד. מ"מ קרא דשבעת ימים דרשוהו חז"ל ואף שמשוטו של מקרא כגרי"א, אין לנו. (ופעמים גם המוזכר בספרי אינו כדאי לדחות שתיקת התלמוד כמש"כ הרמב"ם בשלא הביא דברי הספרי).

במעשר שני יכול כל אדם לפדות על שו"פ

עי' תוס' בתמורה דף ל"ב ד"ה מקדישין שבקדשי מזבח רק הבעלים יכול לפדות [ואולי גם אחרים בהסכמת הבעלים]. משא"כ קדשי בדק הבית. ובאחיעזר דיבר בזה. ולכאוי ק"ו במנחות. גם בקדשי בדק הבית יש חילוק בין הבעלים לאדם אחר כמו שכתבו תוס' בכמה מקומות שמ"ש שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שו"פ נתחלל הוא רק בבעלים אבל אדם אחר צריך לפדותו בשווייו.

ובמנחת חינוך מצוה תע"ג כתב דה"ה במעשר שני דאמרינן חללו על שו"פ מחולל הוא רק בבעלים. והנה לדברי המנ"ח אין נפ"מ בין אם העושה את פעולת הפדיון הוא בעל המעות או בעל הפירות, דלעולם פעולה כזו מורכבת מדין הבעלות של מה שהוא בעלים עליו ומדין השליחות (או הזכ"י) של הדבר השני, וביסודו בשני האופנים, הו"ל בעלות או שליחות עליו [שאין נפ"מ בזה (וכמש"כ החזו"א בדמאי)], של בעל הפירות, ובעלות [או שליחות עליו] של בעל המעות, ולדברי המנ"ח בתרוייהו בעו שויו. [ובגוונא דתרוייהו חד בעלים, והפודה הוא שליח בעלמא, פשיטא דסגי בפרוטה וכי היכי דבעי חומש ודלא כמ"ש בשם הגר"א שהביא החזו"א הנ"ל ויש לי בזה הרהורי דברים מתוס' בב"ק וכעת ל"ע].

ושאלתי למרן זלל"ה וענני בהחלט שאין הדין כן כמנ"ח, ע"כ. ולכאוי ההפרש משום דבהקדש אין הבעלים משתתף בפדיון ומשא"כ במע"ש סוף סוף מכח בעלים דמע"ש אתי (ואע"פ דהמעות של הזולת, וע"כ יש בזה הדין דש"פ, (וכ"ז פשוט דאין נפ"מ גם אם אדם שלישי יפדה מע"ש דאחד על מעות של שני בשליחות שניהם. ואי"צ לפנים).

אם מעשר שני ורבעי קדושה אחת

שאלתי את החזו"א אם פרוטה חמורה של רבעי מועלת למע"ש, ואמר שמועלת. (ויש מעלה ברבעי על מע"ש שאינה תלויה בשנת מעשר שני וקל למוצאה גם בשנת מעשר עני ושביעית) שאלתי אם אפשר לצרף חצי פרוטה של רבעי וחצי פרוטה של מע"ש לפדיון, ואמר שהם קדושה אחת ומצטרפים³. הגר"ח"ק שליט"א שמע זאת ממני והדפיס כן בד"א. אך הגר"י ברטלר העיד ששמע ממנו שהן שני קדושות, ודומה שמועותו מאוחרת והיא משנה אחרונה.

והנה באמת דין רבעי חמור שאם במעשר י"א שהוא מדרבנן מפני שקדושה שניה לא קדשה לעתיד לבא (סה"ת), ודעת הרמב"ם שצריך ביאת כולכם. הרי רבעי הוא מן התורה. ומעתה אם רבעי מן התורה ומעשר שני מדבריהם לכאוי אי אפשר לצרף שניהם לפרוטה ודברי החזו"א לא נאמרו למעשה אלא להעמיד עיקר הגדר.

לא תעשון דרך שחיטה

בב"ק דף ע"ו חייב ר"ש גנב והקדיש ואח"כ טבח בד' וה' ומוקי לה ריש לקיש בשוחט בעלי מומין בחוץ. ושאלתי את החזו"א הרי יש בזה לאו דלא תעשון וריש לקיש

בספר הזכרון "עדות ליוסף" נדפסו עוד שמועות מהגאון שליט"א משמי' דמרן החזו"א יעו"ש, ועוד יש בכת"י שלא נדפסו לע"ע.

³ [עי' ל' שיטמ"ק ערכין י"ד ב' שקדושתן שוה כיון שדיניהן שוין, ואינו מוכרח שכוונתו לגדר זה].